

Nazim Hikmet

D

in clipa cînd am citit, fără a ști nimic înainte, vestea în ziare, am încercat un sentiment de nedumerire dureroasă. Poate pentru că n-a trecut decît un an de cînd, la masa aceasta șezînd, vorbeam despre Caragiale, pe care îl iubea, despre arhitectura romînească, pe care o descoperise, despre teatrul de astăzi, pe care l-a înțeles. Poate pentru că el, de mult bolnav de inimă, îmi mărturisise că se simte mai bine ca nicicînd. Poate pentru că nimic din cele știute de la el și, în ultimele luni, despre el nu vestea un sfîrșit. Există o moarte în ordinea lucrurilor și alta pe care nu o aștepți, o mai dureroasă parcă, așa, ca o lovitură de pumnal, pe la spate, din partea celui mai intim prieten.

Viața lui Nazim Hikmet a fost nespus de vie. Nici unul dintre eroii poemelor sau dramelor sale nu s-ar fi putut ridica la eroismul scriitorului. Autorul și-a întrecut personajele. Comunist din prima tinerețe (a avut mai multe), arestat, evadat, emigrant, militant al Internaționalei, arestat din nou, azvirlit în temniță, chinuit pînă aproape de desființare, vreme de 12 ani, scăpat de la moarte de tovarăși credincioși și redat libertății și condeului, Nazim Hikmet și-a durat o viață despre care se poate spune că, împreună cu poemele sale, a intrat în antologie.

„Le camarade Hikmet“ a scris așa cum a trăit : militînd. Pentru ceva. Și împotriva a ceva. Și în legătură cu ceva. Teatrul său — sînt cîteva piese care ar trebui cercetate mai atent — este de la prima pînă la ultima replică închinat socialismului.

Cînd l-am întîlnit întîia oară, acum vreo șase sau șapte ani, obișnuia să dispară, din cînd în cînd, în cameră, la Athenée Palace, pentru un ceas, apoi, ușor ostenit, cobora ca să se arunce într-o mașină : miting, întîlnire la „23 August“, spectacol.

— V-ați odihnit ?

— Am mai scris o scenă. Pînă vineri vreau să sfîrșesc.

Scria o piesă de teatru la hotel.

N-avea nevoie de „condiții”. N-avea conștiința că acum „călătorește în străinătate” și că literatura se creează numai acasă, în liniște și împrejurări anume organizate. Teatrul nu era altceva pentru el decît un mod de a acționa : ca un discurs la Consiliul Mondial al Păcii, ca un articol pentru „Pravda”, „Informația Bucureștiului” sau Radio-Havana, ca un punct de vedere despre rolul metaforei în dramaturgia revoluționară. Artă ? Oriunde și oricum. Mobilizate în permanență, cuvintele lui Nazim Hikmet erau gata să-și ia zborul, ca niște avioane de vînătoare, la orice oră din zi și din noapte.

Iubind, a fost iubit. Odată, cînd l-am vizitat în vila sa de lingă Moscova, mi-a arătat daruri căpătate de la prieteni din toată lumea. O lampă, un tablou, un vas de flori, un semn de carte.

- Asta-i de la Picasso.
 - Asta-i de la Neruda.
 - Asta-i de la București. Mi-au dat-o pionierii.
 - Statueta neagră ? Din Australia...
- Toate continentele l-au prețuit.

Ultima oară l-am întîlnit, în vara trecută, la Karlovy-Vary, cu prilejul festivalului cinematografic. Vorbea despre călătoria sa în Cuba. Trecuse două-trei zile prin Paris. Acuma, Cehoslovacia (— mîine vreau să iau cuvîntul la masa rotundă despre tendințele filmului contemporan) ; pe urmă, Moscova (— am trebă). Avea.

- Cum o mai duceți cu inima ?
 - Bine. Mă supără din cînd în cînd. Dar o duc bine... Am întinerit, nu-i așa ?
 - Așa este, „cher camarade Nazim”, ați întinerit.
- Așa era. Întinerise. A întinerit mereu, pînă la moarte.

Al. Mirodan